Valiokunnan lausunto MmVL 4/2019 vp– E 30/2019 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous ja sosiaalikomitealla ja alueiden neuvostolle: EU:n toimien tehostaminen maailman metsien suojelemiseksi ja ennallistamiseksi

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous ja sosiaalikomitealla ja alueiden neuvostolle: EU:n toimien tehostaminen maailman metsien suojelemiseksi ja ennallistamiseksi (E 30/2019 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- neuvotteleva virkamies Tatu Torniainen, maa- ja metsätalousministeriö
- neuvotteleva virkamies Maarit Loiskekoski, ympäristöministeriö
- senior advisor Taneli Kolström, Luonnonvarakeskus
- asiantuntija Satu-Marja Tenhiälä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- energia- ja ilmastopäällikkö Ahti Fagerblom, Metsäteollisuus ry
- ohjelmapäällikkö Jussi Nikula, WWF Suomi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- Suomen luonnonsuojeluliitto ry

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

I Tausta Maailman metsien tila

Metsät peittävät 30 prosenttia maapallon maapinta-alasta ja niissä elää 80 prosenttia maapallon lajeista. Metsät sitovat ilmakehästä hiilidioksidia. Metsät tarjoavat elinkeinon ja tuloja noin 25 prosentille maailman väestöstä. Niihin liittyy kulttuurisia, sosiaalisia ja hengellisiä arvoja ja ne edustavat suurta osaa maasta, jossa alkuperäiskansat ovat perinteisesti eläneet.

Valmis
5.0

Maailman metsät ovat vakavassa vaarassa metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen vuoksi: vuosina 1990—2016 hävitettiin 1,3 miljoonaa neliökilometriä (tai 130 miljoonaa hehtaaria) metsää, mikä vastaa 800 jalkapallokentällistä joka tunti. Suuntaus on käännettävä yhteistyöllä ja on suojeltava metsia ja metsitettävä, jotta voidaan turvata ihmisten terveys ja hyvinvointi sekä saattaa yhteiskuntamme kestävän kehityksen tielle.

Metsäkato on biologisen monimuotoisuuden vähenemisen pääasiallinen syy. Maankäytöstä ja maankäytön muuttumisesta, joka johtuu pääasiassa metsäkadosta, aiheutuvat päästöt ovat toiseksi suurin ilmastonmuutoksen aiheuttaja fossiilisten polttoaineiden käytön jälkeen. Niiden osuus on lähes 12 prosenttia kaikista kasvihuonekaasupäästöistä. Metsäkadolla voi olla myös dramaattinen vaikutus metsien ekosysteemeistä voimakkaasti riippuvaisten ihmisten, kuten alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen toimeentuloon.

EU:ssa metsäpinta-ala on kasvanut viime vuosikymmenten aikana, mutta metsäkato jatkuu huolestuttavalla vauhdilla muualla maailmassa, erityisesti trooppisilla alueilla. Metsien suojelua ja kestävää käyttöä ei voida varmistaa nykyisillä politiikoilla. Siksi on ennen kaikkea tehostettava toimia, joilla suojellaan olemassa olevia metsiä, hoidetaan metsiä kestävällä tavalla ja luodaan aktiivisesti uutta metsää. Aarniometsiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Metsittämisellä ja heikkokuntoisten metsien ennallistamisella voidaan vähentää luonnonmetsiin kohdistuvaa painetta, ja ne voivat olla tehokkaita lisäkeinoja ilmastonmuutoksen vastaisessa taistelussa.

EU:n lisätoimet metsien suojelemiseksi olisivat yhdenmukaisia kansainvälisten sopimusten ja sitoumusten kanssa, joissa tunnustetaan kunnianhimoisten toimien tarpeellisuus metsäkatosuuntauksen kääntämiseksi. Pariisin ilmastosopimuksella, YK:n biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen nojalla laaditulla maailmanlaajuisella luonnon monimuotoisuutta koskevalla strategisella suunnitelmalla vuosiksi 2011–2020 sekä biologista monimuotoisuutta koskevilla Aichin tavoitteilla edistetään kestävään metsien hoitoon ja käyttöön, suojeluun ja ennallistamiseen tähtääviä toimia. Metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen hillitseminen on eräs YK:n metsästrategian painopisteistä. Kestävään metsänhoitoon tähtäävien toimien vahvistaminen on keskeinen tavoite myös YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030:ssa, sillä metsillä on monikäyttöinen ja -toimintoinen rooli, joka tukee useimpien YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Metsäkatoa ja metsien tilan heikkenemistä aiheuttavat monet tekijät. Maailman kasvavan väestön lisääntyvä ruoan, rehun, bioenergian, puun ja muiden hyödykkeiden tarve yhdistettynä maatalouden matalaan tuottavuuteen ja resurssitehokkuuteen aiheuttavat yhä enemmän maankäyttöön liittyviä paineita ja vaarantavat maailman metsien suojelun. Noin 80 prosenttia maapallon metsäkadosta johtuu maatalouteen käytettävien maa-alueiden laajenemisesta. Myös kaupungistuminen, infrastruktuurin kehittyminen ja kaivostoiminta aiheuttavat metsäkatoa.

II. Tavoitteet ja soveltamisala

Tiedonannon tavoitteena on ehdottaa tapoja tehostaa EU:n toimia, joilla suojellaan maailman metsiä, erityisesti aarniometsiä, ja ennallistaa metsiä kestävällä ja vastuullisella tavalla. Yleinen tavoite on suojella ja lisätä maailman metsäpinta-alaa, jotta voimme parantaa ihmisten terveyttä ja toimeentuloa ja turvata terveen planeetan lapsillemme ja lapsenlapsillemme.

III. Viisi päätavoitetta metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen vastaisten EU:n toimien tehostamiseksi

Päätavoite 1: Pienennetään maankäyttöön kohdistuvaa EU:n kulutusjalanjälkeä ja kannustetaan ihmisiä EU:ssa kuluttamaan tuotteita toimitusketjuista, jotka eivät aiheuta metsäkatoa.

Päätavoite 2: Tehdään yhteistyötä tuottajamaiden kanssa, jotta voidaan vähentää metsiin kohdistuvia paineita ja varmistaa, ettei EU:n kehitysyhteistyöstä aiheudu metsäkatoa

Päätavoite 3: Vahvistetaan kansainvälistä yhteistyötä metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen pysäyttämiseksi ja kannustetaan metsien ennallistamiseen

Päätavoite 4: Rahoituksen suuntaaminen kestävämpien maankäyttötapojen tukemiseen

Päätavoite 5: Tuetaan metsiin ja hyödykkeiden toimitusketjuihin liittyvien tietojen saatavuutta, laatua ja käyttömahdollisuuksia. Tuetaan tutkimusta ja innovointia.

Valtioneuvoston kanta

Suomi on huolissaan maailmanlaajuisesta metsäkadosta sekä metsien tilan heikkenemisen vaikutuksista. Suomi on sitoutunut maailmanlaajuisen metsäkadon ehkäisyyn ja metsien kestävään hoitoon ja käyttöön, eli kestävään metsätalouteen, sekä metsien suojeluun. Suomi korostaa, että tiedonannossa esitetyt tavoitteet ovat yhdenmukaisia muun muassa Agenda 2030 kestävän kehityksen tavoitteiden sekä ilmastonmuutoksen hillintää ja luonnon monimuotoisuuden turvaamista koskevien tavoitteiden kanssa.

Suomi yhtyy tiedonannossa esitettyyn näkemykseen siitä, että edellä mainittujen tavoitteiden saavuttaminen vaatii kokonaisvaltaista tarkastelua sekä lisätoimia.

Suomi pitää tiedonannossa esitettyjä toimenpidealueita tarkoituksenmukaisina. Esitettyjen toimenpiteiden osalta tarvitaan vielä jatkotarkasteluita, joissa arvioidaan muun muassa eri toimintamahdollisuuksien ja toimien vaikuttavuutta, EU:n ja jäsenmaiden roolia toimeenpanossa, monenkeskiseen YK-yhteistyöhön pohjautuvaa toimintaa sekä kehitysmaiden metsäkadosta aiheutuvien päästöjen hillitsemiseen tähtäävää REDD+ -toimintaa. Lisäksi pidetään tarpeellisena tarkastella tiedonannon toimenpiteiden johdonmukaisuutta suhteessa muihin EU:n metsiin ja maataloustuotteiden tuotannon laillisuuteen ja kestävyyteen kohdistuviin politiikkoihin. Suomen näkemyksen mukaan tiedonanto täydentää EU:n metsästrategian toimia kansainvälisen toimintaympäristön osalta.

Suomi yhtyy tiedonannossa esitettyyn näkemykseen metsien tilan heikkenemisen todentamisen vaikeudesta sekä tieteellisen tiedon lisäämisen ja uusimman teknologian hyödyntämisen tarpeellisuudesta. Suomi korostaa huomion kiinnittämistä ja rahoituksen suuntaamista erityisesti metsien kestävän hoidon ja käytön mukaan lukien suojelun, peltometsäviljelyn, ennallistamisen sekä puuttomien alueiden metsittämisen lisäämiseen. Suomi korostaa hyvää hallintoa mukaan lukien selkeät maanomistussuhteet, laaja-alaista eri sidosryhmien osallistumista sekä alkuperäiskanso-

jen ja paikallisyhteisöjen oikeuksiin ja sukupuolten tasa-arvoon liittyvien näkökulmien liittymäkohtia asian käsittelyyn ja toimeenpanoon.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta toteaa, että metsäkatoa tapahtuu pääosin kehitysmaissa, etenkin Afrikassa Saharan eteläpuolisissa maissa, Latinalaisessa Amerikassa ja Kaakkois-Aasiassa. Vuosina 1990—2016 hävitettiin 1,3 miljoonaa neliökilometriä metsää eli keskimäärin viisi miljoonaa hehtaaria vuodessa. Metsäkato on biologisen monimuotoisuuden vähenemisen pääasiallisin syy. Metsäkadon kohdistuminen vanhoihin luonnonmetsiin on erityisen haitallista, koska ne ovat ainutlaatuisia ja korvaamattomia sekä luonnon monimuotoisuuden että hiilen sidonnan kannalta. Esimerkiksi Amazonin alueelle sijoittuu 10 prosenttia maailman lajistosta. EU:ssa metsäpinta-ala on kuitenkin kasvanut viime vuosikymmenten aikana. Metsien huolellisella hoidolla puuston määrä on Suomessa lisääntynyt tasaisesti 50 vuoden aikana. Metsätietojen (VMI) mukaan puuston tilavuus on kasvanut yli 40 prosenttia vuodesta 1971; tällä hetkellä puuston tilavuus on 2 473 miljoonaa kuutiometriä.

Suurin syy globaaliin metsäkatoon (80 prosenttia) on maatalouteen käytettävien maa-alueiden laajeneminen. Kaivostoiminta, infrastruktuurin kehittyminen ja kaupunkialueiden laajeneminen ovat seuraavaksi tärkeimmät metsäkadon syyt. Lisäksi järkevien toimintalinjojen puute, heikko hallinto ja lainsäädännön toimeenpanon puutteellisuus sekä kestävään metsien hoitoon ja käyttöön kohdistuvien investointien puute aiheuttavat metsäkatoa. Metsien tilaa heikentävät myös kestämätön metsävarojen hyödyntäminen (polttopuun käyttö, laittomat hakkuut) ja luonnonilmiöt, kuten palot, kuivuus ja tuholaiset.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että globaalisti maankäytöstä ja pääosin metsäkadosta johtuvasta maankäytön muuttumisesta aiheutuvat kasvihuonekaasupäästöt ovat toiseksi suurin ilmastonmuutoksen aiheuttaja fossiilisten polttoaineiden käytön jälkeen. Niiden osuus on lähes 12 prosenttia kaikista kasvihuonepäästöistä. Valiokunta korostaa metsäkadon torjunnan merkitystä osana ilmastonmuutoksen hillintää. EU:n kulutus on noin 10 prosentin luokkaa koko maailman osuudesta tarkasteltaessa kokonaisloppukulutuksen aiheuttamaa metsäkatoa. EU:hun tuodaan useita tuotteita, kuten soijaa, lihaa, palmuöljyä, kahvia, kaakaota, maissia, puuta ja kumia, myös jalostettuina tuotteina.

Komission tiedonannossa maailman metsien suojelemiseksi ja ennallistamiseksi ehdotetaan tapoja tehostaa Euroopan unionin toimia. Toimet ja tavoitteet perustuvat mm. EU:n metsästrategiaan, luonnon monimuotoisuutta koskevaan EU:n strategiaan vuoteen 2020, ympäristöä koskevaan 7. toimintaohjelmaan sekä EU:n pitkän aikavälin visioon ilmastoneutraalista taloudesta vuoteen 2050 mennessä (”Puhdas maapallo kaikille”).

Valiokunta korostaa sitä, että metsäkato on monitahoinen ongelma, eikä EU yksin pysty lainsäädännöllään tai toimillaan vaikuttamaan siihen. Tästä huolimatta valiokunta pitää kuitenkin tärkeänä, että jatkotyössä kehitetään myös EU:n lainsäädäntöä metsäkadon ja metsien tilan heikkenemisen minimoimiseksi. Ongelmien ratkaiseminen vaatii yhteistyötä maailmanlaajuisesti. Tuottaja- ja kuluttajamaiden välisen dialogin vahvistaminen on tärkeää. Maa ja luonnonvarat ovat

merkittävä resurssi maaseudun väestölle ja alkuperäiskansoille etenkin köyhissä maissa, joissa luonnonvarojen käytön estäminen voi laukaista konflikteja. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että yhteisöt, joita metsäkato suorimmin koskettaa, otetaan mukaan päätöksentekoon.

Valiokunta katsoo, että tulee lisätä tieteellistä tietoa, hyödyntää uusinta tietoa ja ottaa käyttöön tehokkaampia menetelmiä ja ratkaisuja. Hyvän hallinnon merkitys korostuu myös metsäkadon ehkäisyssä kansallisesti ja kansainvälisesti. Hyvällä hallinnolla voidaan ehkäistä korruptiota ja kitkeä epätoivottua toimintaa. Maissa, joissa maanomistus- ja maankäyttöoikeudet ovat epäselvät, metsätuhojen (palot ja tuholaiset) leviämisen riski on usein tavallista korkeampi, mikä edelleen uhkaa luonnon monimuotoisuutta ja lisää metsäkatoa.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että EU:ssa puun alkuperän ja laillisuuden varmistaa vuodesta 2013 voimassa ollut EU:n puutavara-asetus. Asetuksen mukaan toimijalla, joka asettaa tuotteen ensimmäistä kertaa EU:n markkinoille, on oltava asianmukaisen huolellisuuden järjestelmä (due diligence) puun ja puutavaran laillisuuden osoittamiseksi. Lainsäädännön lisäksi vapaaehtoisilla metsäsertifiointijärjestelmillä on tärkeä rooli ehkäistäessä metsäkatoa ja metsien tilan heikentymistä. Tällä hetkellä vain noin 10 prosenttia maailman metsistä on sertifioitu.

Metsäkadon estämisessä ja kestävän metsätalouden edistämisessä valiokunta pitää kumppanuuteen perustuvaa lähestymistapaa erittäin tärkeänä. Tässä yhteydessä valiokunta korostaa EU:n metsästrategian merkitystä. Vuoteen 2020 voimassa olevan strategian yksi tärkeimmistä teemoista on yhteistyö globaalilla tasolla metsien kestävän hoidon ja käytön edistämiseksi. Jatkossa myös metsittämisen lisääminen tulee nostaa osaksi globaalia yhteistyötä. Suomen tulee ajaa voimakkaasti strategian uudistamista omana erillisenä kokonaisuutena sekä globaalien toimien vahvistamista strategiassa.

Kestävän metsätalouden ohella puupohjaisen kestävän biotalouden globaali edistäminen on yksi merkittävä keino estää metsäkatoa. On arvioitu, että puupohjaisten tuotteiden markkinat tulevat kasvamaan noin 200 miljardilla eurolla vuoteen 2030 mennessä. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä komission esitystä auttaa kumppanimaita toteuttamaan kestäviä metsäpohjaisia arvoketjuja.

Biotalouden edistämiseen sisältyy rahoituksen kohdistaminen kestäviin kohteisiin. EU valmistelee parhaillaan kestävää rahoitusta koskevaa lainsäädäntöä. Valiokunta pitää tärkeänä, että lainsäädäntö on johdonmukainen EU:n metsien käyttöön, maatalouteen ja energian tuotantoon liittyvien politiikkojen kanssa. Ristiriitainen lainsäädäntö vie pohjaa pois pitkäjänteiseltä toiminnalta ja investoinneilta kestäviin ratkaisuihin.

Valiokunta toteaa, että tiedonannossa huomioidaan EU:n kauppasopimukset, jotka ovat kauppapolitiikan lisäksi EU:n ulkopolitiikan tavoitteiden toteuttamisväline. EU:n laaja-alaisissa vapaakauppasopimuksissa on kauppaa ja kestävää kehitystä koskevat luvut, joissa on ympäristönsuojelua, ilmastonmuutosta, biologista monimuotoisuutta ja metsiä koskevat sitovat määräykset. Nämä muun muassa kauppaa ja metsien kestävää hoitoa koskevat määräykset ovat tärkeät sisällöltään. Valiokunta pitää tärkeänä, että EU edistää kauppasopimuksissa metsien suojelua ja kestävää metsätaloutta koskevia määräyksiä ja kannustaa sellaisten maatalous- ja metsätuotteiden kauppaan, jotka eivät aiheuta metsäkatoa tai metsien tilan heikkenemistä. EU:n kauppasopimusmalli perustuu kestävässä kehityksessä osapuolten yhteistyöhön, vuoropuheluun ja kannustimiin

sekä asiantuntijapaneelin suosituksiin toimeenpanosta. Tätä mallia tulee hyödyntää tiedonannon mukaisessa sopimusmääräysten tehokkaan täytäntöönpanon varmistamisessa. Lisäksi kestävän kehityksen tulee olla yksi aiheista kauppasopimusten vaikutusarvioinneissa. Tärkeää on myös yritysten huolellisuusvelvoitteiden ja kauppasopimusten alaisten sanktiomekanismien kehittäminen ja toimeenpano.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että kuluttajille ja tuottajille annetaan enemmän tietoa hyödykkeiden kuluttamisen ja metsäkadon välisestä yhteydestä. Metsäkatovapaiden tuotteiden tunnistamisesta, tarjoamisesta ja ostamisesta on tehtävä helpompaa toimittajille, valmistajille, vähittäismyyjille, kuluttajille ja viranomaisille mm. kehittämällä edelleen kestävyyskriteereitä sekä edistämällä ympäristömerkkejä, jotka ovat kolmannen osapuolen todentamia.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Maa- ja metsätalousvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 25.10.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Heikki Autto kok
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Satu Hassi vihr
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Jenna Simula ps
jäsen Peter Östman kd
varajäsen Juha Pylväs kesk (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius